

V.l.n.r.: Tjeerd Roozendaal (Vewin, Vitens), Martijn Dadema (IPO, Provincie Overijssel), Paulien Pistor (Vewin, PWN) en Sjaak Simonse (IPO, Provincie Flevoland).

Tussenstand Actieprogramma **Beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2023-2030**

Het Actieprogramma Beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2023-2030, dat de minister van IenW, Vewin en IPO op 13 januari 2025 lanceerden, is opgenomen in het coalitieakkoord. We zijn nu een jaar op weg na de lancering van het programma; hoe staat het ermee?

W

aterspiegel vroeg vertegenwoordigers van Vewin en IPO naar successen en knelpunten binnen de gezamenlijke aanpak. Gedeputeerde Sjaak Simonse van Flevoland heeft bij de bestuurlijke adviescommissie Ruimte en leefomgeving van IPO – net zoals zijn Overijsselse collega Martijn Dadema – drinkwater in zijn portefeuille. Wat houdt hun rol als portefeuillehouder bij het IPO in en wat is volgens hen het belang van het Actieprogramma?

Simonse: 'Naast drinkwater ben ik ook verantwoordelijk voor zoetwater. Als portefeuillehouders agenderen wij deze onderwerpen binnen en buiten het IPO en behartigen de belangen op het gebied van drinkwater namens de twaalf provincies. Wij zijn eigenlijk de vooruitgeschoven post voor de provincies op het gebied van drinkwater richting de stakeholders.'

Dadema: 'Naast 'voldoende water' gaat het daarbij ook over waterkwaliteit en waterbesparing. De beschikbaarheid van bronnen voor drinkwater is essentieel voor alle twaalf provincies, omdat onderzoek aantoont dat – als we niets doen – we al in 2030 te weinig drinkwater hebben. En als provincies hebben wij een zorgplicht voor de openbare drinkwatervoorziening. Dit Actieprogramma brengt alle partijen bij elkaar die aan de lat staan om een drinkwatertekort te voorkomen: het Rijk, de provincies, de waterschappen, de gemeenten en de drinkwaterbedrijven. Zo'n programma helpt ook om de urgentie bij de stakeholders goed tussen de oren te krijgen en waar nodig steun en doorzettingskracht van het Rijk te organiseren. Ik denk dat drinkwater hierdoor echt overal hoger op de bestuurlijke agenda staat en daar ben ik blij om: voldoende en schoon drinkwater is immers van levensbelang voor iedereen!'

‘Zonder financiële ruimte kún je zo'n pijpleiding helemaal niet aanleggen’

Martijn Dadema (IPO, Provincie Overijssel) en Tjeerd Roozendaal (Vewin, Vitens).

‘In het huidige tempo halen we de doelstellingen niet op tijd’

Vraag naar drinkwater groeit

Algemeen directeur Paulien Pistor van het Noord-Hollandse drinkwaterbedrijf PWN: ‘We zien al enkele jaren dat de watervraag toeneemt, door de groei van de bevolking en de economie, en als gevolg van de klimaatverandering. De hiervoor benodigde uitbreiding van de drinkwatervoorziening is in de huidige context een steeds complexere en tijdrovendere opgave. Dit is een urgent probleem dat de volle aandacht van alle verantwoordelijke partijen vergt: Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven. Drinkwater is een essentiële voorwaarde voor volksgezondheid, welzijn en welvaart. We willen situaties zoals die zich nu voordoen bij de elektriciteitsvoorziening, absoluut voorkomen. Zonder voldoende betrouwbaar drinkwater komt alles stil te staan.’

Wat zijn de grootste doorbraken geweest in de uitvoering van de regionale actieprogramma's?

Tjeerd Roozendaal, bestuursvoorzitter van Vitens: ‘Een belangrijke doorbraak is dat provincies en drinkwaterbedrijven elkaar nu goed weten te vinden. Het bereiken van resultaten begint met wederzijds begrip en open communicatie. Een mooi resultaat is ook dat de urgentie inmiddels overal helder is, zowel bij de stakeholders als in onze eigen organisatie. Ik zie dat een aantal projecten dat al in de pijplijn zat, via het Actieprogramma is geactiveerd. Een concrete stap voor ons is bijvoorbeeld de aanleg van een grote transportleiding voor oppervlaktewater van de IJssel naar de Achterhoek. Ook een nieuwe winning bij Driel in Gelderland is een positief resultaat. Maar het zijn druppels op een gloeiende plaat, er moet nog veel meer gebeuren!’

Dat klopt, beaamt Simonse: ‘Een doorbraak is voor mij ook dat de interprovinciale samenwerking op het gebied van drinkwater snel van de grond is gekomen. We leren steeds meer om drinkwater als groter systeem te zien. En dat is precies de manier waarop we dat in de toekomst moeten blijven doen, bijvoorbeeld daar waar nodig bij de inzet van projectbesluiten en coördinatievergunningen.’

De urgentie is groot

Pistor: ‘De stakeholders weten elkaar inderdaad beter te vinden dan voorheen, maar ik denk wel dat we nog scherper en kritischer mogen zijn. We mogen ons niet rijk rekenen met resultaten die eigenlijk al langer in de pijplijn zaten. De urgentie is groot: dat moeten we durven benoemen en we moeten echt concrete stappen nemen. Een belangrijk winstpunt is dat de drinkwaterbedrijven bij het opstellen van de provinciale Omgevingsvisies in het afgelopen jaar aan de voorzijde het belang van drinkwater konden inbrengen en dus een meer proactieve rol kunnen spelen in de ruimtelijke ordening. Een mooi resultaat in ons verzorgingsgebied is dat de provincie Noord-Holland een actieve regierol neemt bij enkele lokale uitbreidingsprojecten en daar zelfs speciaal een coördinator voor heeft aangesteld.’

Aan welke knelpunten voor de uitbreiding van de drinkwaterbronnen wordt momenteel gewerkt?

Dadema: ‘De grootste knelpunten in ‘mijn’ provincie Overijssel liggen vooral op de hogere zandgronden in het Oosten. Bedrijven ondervinden hier al problemen bij het aanvragen van een drinkwateraansluiting en we willen voorkomen dat drinkwater ook een belemmerende factor wordt bij woningbouw. Daarom zijn wij verheugd dat we samen met Vitens een grote transportleiding voor drinkwater naar dit gebied kunnen aanleggen. Omdat dit complexe traject met 1.800 grondeigenaren en 19 gemeenten te versnellen, hebben wij hierbij als provincie de regie genomen over de ruimtelijke procedures.’

Simonse: ‘Voor Zuidelijk Flevoland wordt een nieuwe bron ontwikkeld vanuit de bestaande Aanvullende Strategische Voorraad (ASV). De huidige vergunningen in Zuidelijk en Oostelijk Flevoland bieden nog enige ruimte, maar daarbij wordt vanaf nu wel ingeteerd op de beschikbare reservecapaciteit. Het is daarom noodzakelijk om op korte termijn een nieuwe drinkwaterbron te realiseren om toekomstige knelpunten te voorkomen.’

Knelpunt Noordelijk Flevoland

Simonse vervolgt: ‘In Noordelijk Flevoland is de situatie veel knellender: hier zijn geen nieuwe grootzakelijke aansluitingen mogelijk. Wij ontvangen hier drinkwater uit Overijssel en die bron zit aan zijn maximale capaciteit. Anders dan in het zuiden van onze provincie is er in Noordelijk Flevoland geen ASV. De zoektocht begint hier daarom bij het identificeren van een potentiële nieuwe bron. Dat zijn uitgebreide onderzoekstrajecten, die lang duren. Tot dan moeten bedrijven die water van drinkwaterkwaliteit nodig hebben, hier voorlopig helaas zelf naar oplossingen zoeken.’

Roozendaal: ‘Er worden in ons verzorgingsgebied talrijke knelpunten aangepakt, maar het meest urgent is momenteel inderdaad de situatie in Noordelijk Flevoland. We verwachten daar op korte termijn al problemen om aan de drinkwatervraag te voldoen. De aanvoer vanuit Overijssel is niet toereikend en zowel in Friesland als in Overijssel zijn weliswaar uitbreidingen van onze winningsvergunningen toegekend, maar werken de vele bezwaarprocedures zeer vertragend. Ook met de provincie Gelderland zijn wij in gesprek over de uitbreiding van onze waterwinvergunningen. Helaas staat in deze provincie het aantal grondwaterbeschermingsgebieden onder druk, door de vele opgaven die in de openbare ruimte moeten worden gerealiseerd. Ons zoekgebied wordt daardoor steeds kleiner. Alle knelpunten zijn voor mij even urgent, omdat we echt overal tegen de grenzen van het systeem oplopen.’

Waar moeten we de komende jaren meer aandacht op vestigen bij de uitvoering van het Actieprogramma?

Simonse: 'Lokaal en regionaal is de samenwerking tussen de provincies, de waterschappen en de drinkwaterbedrijven goed. Landelijk missen we nog de VNG aan tafel. Het is essentieel dat alle decentrale overheden gezamenlijk optrekken in de samenwerking met het Rijk en Rijkswaterstaat. Qua resultaten is het laaghangende fruit nu geplukt: de nog benodigde 102 miljoen m³ extra drinkwater wordt echt een heel ander verhaal. Daarvoor is een systeemverandering nodig en de vraag is of we dat gaan halen met het huidige Actieprogramma. Ik denk dat we er langzamerhand aan toe zijn om op te schalen en dat hier een belangrijke taak voor de minister van IenW ligt om te komen met een nationale strategie.'

Pistor: 'Wat daarbij in ieder geval meer aandacht moet krijgen, is het versnellen van vergunningen en besluitvorming. Het is cruciaal om drinkwater zwaarder te laten meewegen bij het maken van ruimtelijke keuzes. We hebben echt kortere doorlooptijden nodig om bijvoorbeeld tijdig nieuwe winningen en infrastructuur te realiseren.'

Wat is er in jullie eigen omgeving het lastigste als het gaat om uitvoering van het Actieprogramma?

Pistor: 'Binnen de nieuwe Omgevingswet is iedereen nog zoekende naar de invulling van de verschillende rollen. Zo is bij complexe, provinciegrenzen overschrijdende projecten onduidelijk wie het bevoegd gezag is of wie de coördinatie heeft. Een voorbeeld: bij ons uitbreidingsproject WAAG (Water Aanvoer en Aanvulling in het Gooi) zijn drie drinkwaterbedrijven, drie provincies, drie waterschappen en negen gemeenten betrokken – naast Rijkswaterstaat en het ministerie van IenW. In zulke situaties is het belangrijk dat aan de voorkant helder is wie de regisseur is.'

'Goede vertaling nodig van Omgevingswet naar praktijk'

Simonse: 'Het lastigste zijn inderdaad de keuzes in de ruimtelijke ordening. Drinkwater is belangrijk, maar er is ook een energietransitie, een stikstofcrisis en een enorme behoefte aan nieuwe woningen. In Zuidelijk Flevoland signaleren we het spanningsveld tussen boren naar aardwarmte en grondwaterbescherming. We kiezen hier voor dat laatste, maar het schuurt wel.'

Wat is er nodig om de regionale actieprogramma's op tijd volledig uitgevoerd te krijgen?

Roosendaal: 'In het huidige tempo gaan we de doelstellingen in 2030 niet halen. Ik denk dat we ook naar nieuwe wegen moeten kijken, andere vormen van samenwerking. Misschien moeten drinkwaterbedrijven actiever participeren bij het oplossen van ruimtelijke vraagstukken van provincies en gemeenten. Ook het Rijk kan een grote meerwaarde hebben in dit proces, maar dan zullen we in de regio eerst onze gezamenlijke vraag aan de minister puntiger moeten formuleren. En we moeten de waterschappen niet vergeten, zij spelen een cruciale rol in het watersysteem.'

Simonse: 'Belangrijk is het besef bij alle stakeholders dat voldoende beschikbaarheid van drinkwater grote urgentie heeft en dat we dit samen provinciegrens-overschrijdend en nationaal moeten aanpakken. De landelijke drinkwatervoorziening moet robuuster worden en daarvoor is een systeemomslag nodig. Ook waterbewustzijn bij de inwoners en drinkwaterbesparing horen daarbij.'

Wat is voor jullie de belangrijkste conclusie van de monitoring van het Actieprogramma?

Dadema: 'De samenwerking rondom drinkwater heeft landelijk én regionaal een flinke slinger gekregen. Belangrijk resultaat van dit Actieprogramma is dat de urgentie inmiddels overal gevoeld wordt. Provincies, gemeenten en drinkwaterbedrijven weten elkaar beter te vinden dan voorheen, zowel landelijk als regionaal: dat is echt winst. We gaan de goede kant op, maar we moeten wel allemaal bij de les blijven.'

Roosendaal: 'Het Actieprogramma is eigenlijk pas net begonnen. Er is dit jaar 18 miljoen m³ aan capaciteit 'bijgekomen', maar daar mogen we niet al te tevreden mee zijn. Veel zat al in de pijplijn en kun je niet op het conto van dit programma schrijven. Om 100 miljoen m³ te halen in 2030 moeten er echt nog een paar tandjes bij. Het begrip en de wil zijn er bij alle stakeholders, nu zijn meer richting en meer kracht nodig. Het is echt zaak om het gemeenschappelijke belang van de duurzame drinkwatervoorziening te verenigen met regionale belangen. De Nota Ruimte en het uitgangspunt 'water en bodem sturend' bieden voldoende aanknopingspunten om de juiste keuzes te maken bij beslissingen in de openbare ruimte, hoe lastig dat lokaal soms ook kan zijn.'

'Besef van de urgentie is essentieel'

Sjaak Simonse (IPO, Provincie Flevoland) en Paulien Pistor (Vewin, PWN).

Tot slot, wat is er nodig van het Rijk om het landelijke deel van het Actieprogramma op tijd volledig uitgevoerd te krijgen?

Pistor: 'De nieuwe Omgevingswet bevat nog mogelijkheden om het drinkwaterbelang te borgen die momenteel niet volledig worden benut, denk aan het projectbesluit. Een goede vertaling van deze wet naar de praktijk kan helpen om alle instrumenten te gebruiken zoals ze bedoeld zijn. Het Rijk kan als systeemverantwoordelijke de provincies en gemeenten aangeven welke ruimte en mogelijkheden de Omgevingswet voor hen biedt en hierop sturen.'

'De drinkwaterbedrijven zijn geen bevoegd gezag op het gebied van drinkwater, dus we zijn voor de besluitvorming afhankelijk van anderen: het Rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen. Als we onze winvergunningen willen uitbreiden of nieuwe infrastructuur moeten bouwen, zoals productielocaties of leidingen, komen we in een wirwar van benodigde vergunningen, mer-rapportages en bezwaarprocedures terecht. Dit kost enorm veel tijd en menskracht. De minister van IenW kan als systeemverantwoordelijke zorgen voor het versnellen van procedures of het aangeven van prioriteiten bij ruimtelijke keuzes. Het zou bijvoorbeeld helpen om drinkwater landelijk te benoemen als randvoorwaardelijk voor alle ruimtelijke ordeningsplannen. In de Metropoolregio Amsterdam gebeurt dit al.'

Dadema: 'We willen niet dat drinkwater de nieuwe netcongestie wordt, dus we kijken actief naar mogelijkheden om procedures te verkorten. Belangrijk daarbij is dat dit Actieprogramma en het uitgangspunt 'water en bodem sturend' in het Regeerakkoord expliciet zijn opgenomen als richtinggevend voor de ruimtelijke ordening. Om zaken te bespoedigen en procedures te verkorten is de steun (en in sommige gevallen de doorzettingsmacht) van de minister van IenW zeer welkom. Een ander punt is dat de drinkwaterbedrijven voldoende financiële ruimte moeten hebben om alle benodigde investeringen te doen. Daarom steunen wij het pleidooi van Vewin voor structurele verruiming van de WACC en hopen we dat de minister hier snel actie op onderneemt. Daarnaast kan het Rijk zorgen voor meer aandacht voor de waterkwaliteit en het besparen van water.'